

KOHTUMÄÄRUS

Kohus	Tartu Ringkonnakohus
Määruse tegemise aeg ja koht	22. aprill 2026, Tartu
Kohtuasja number	1-07-15563
Kohtukoosseis	Erkki Hirsnik, Marina Ninaste ja Tiit Lõhmus
Kohtuasi	X-i taotlus asendada arvutivõrgus avalikustatud kohtuotsuses tema isikuandmed initsiaalidega ja tunnistada karistusregistri seaduse (KarRS) § 28 põhiseadusega vastuolus olevaks
Vaidlustatud kohtulahend	Tartu Maakohtu 20. märtsi 2026 määrus
Määruskaebuse esitaja	X
Teine määruskaebemenetluse pool	prokuratuur, esindaja Lõuna Ringkonnaprokuratuuri juhtivprokurör Kretel Tamm
Menetluse vorm	kirjalik

RESOLUTSIOON

- 1. Tunnistada karistusregistri seaduse § 28 ls 2 põhiseadusega vastuolus olevaks ja jätta see kohaldamata osas, mille kohaselt tuleb avalikustatud kohtulahendis jätta isiku nimi asendamata, kui ta on tunnistatud süüdi karistusseadustiku § 404 järgi.**
- 2. Edastada käesolev määrus Riigikohtule.**
- 3. Tühistada Tartu Maakohtu 20. märtsi 2026 määrus ja asendada arvutivõrgus avalikustatud Tartu Maakohtu 5. juuni 2009 otsuses X-i nimi ja isikukood tähepärgidega.**
- 4. Määruskaebus rahuldada.**

Edasikaebamise kord

Käesoleva määruse saab vaidlustada prokuratuur või X advokaadi vahendusel. Määruskaebus tuleb esitada Tartu Ringkonnakohtule 15 päeva jooksul alates kohaldamata jäetud õigustloova akti kohta Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve korras tehtud määruse kuulutamisest.

PÕHIOOSA

Menetluse käik

1. Tartu Maakohtu 5. juuni 2009 otsusega tunnistati X süüdi karistusseadustiku (KarS) § 199 lg 2 p-de 4, 7 ja 8, § 203, § 263 p-de 1 ja 4, § 266 lg 2 p-de 1 ja 3 ning § 404 järgi, mille eest mõisteti talle KarS § 64 lg 1 alusel karistuseks 3 aasta pikkune vangistus. KarS § 65 lg 1 alusel liideti sellele Tartu Maakohtu 3. oktoobri 2008 otsusega mõistetud karistus, saades (esimeseks) liitkaristuseks 3 aasta ja 1 kuu pikkune vangistus. Veel tunnistati X süüdi KarS §-de 275 ja 121 järgi, mille eest mõisteti talle KarS § 64 lg 1 alusel karistuseks 1 aasta vangistus. KarS § 65 lg 2 alusel liideti sellele Jõgeva Maakohtu 28. septembri 2006 otsusega mõistetud karistuse kandmata osa, saades

(teiseks) liitkaristuseks 1 aasta 9 kuud ja 28 päeva vangistust. KarS § 65 lg 1 alusel liideti need liitkaristused omavahel, arvates maha Tartu Maakohtu 3. oktoobri 2008 otsusega kantud karistuse. KarS § 68 lg 1 alusel arvati liitkaristusest maha ka eelvangistuses viibitud aeg, mille järel jäi kandmisele kuuluvaks karistuseks 1 aasta 2 kuud ja 5 päeva vangistust. X-i karistusaja alguseks loeti 5. juuni 2009. Otsus jõustus 21. juulil 2009 ning see on avalikustatud Riigi Teataja veebilehel nii resolutiiv- kui täisotsusena.

2. X esitas Tartu Maakohtule **taotluse**, milles palus enda nimi asendada Riigi Teataja keskkonnas avalikustatud kohtulahendis initsiaalidega. Taotleja märgib, et isikuandmete avalikustamine riivab ebaproportsionaalsel määral tema eraelu puutumatus.

3. Tartu Maakohus jättis 20. märtsi 2026 **määrusega** X-i taotluse rahuldamata, põhjendades seda nii. KarRS § 28 järgi asendatakse avalikustatud kohtulahendites pärast registrist karistusandmete kustutamist isiku nimi initsiaalide või tähemärgiga, kuid KarS § 404 järgi süüditunnistamise korral seda ei tehta. Kuna X on KarS § 404 järgi süüdi tunnistatud, ei saa viidatud otsuses tema nime initsiaalidega asendada.

4. X esitas Tartu Maakohtu 20. märtsi 2026 määruse peale **kaebuse**, paludes vaidlustatud kohtumäärus tühistada ning asendada avalikustatud kohtulahendis tema nimi initsiaalidega. Kaebaja peab KarRS § 28 ls-t 2 põhiseadusvastaseks. Nime jätkuv avalikustamine on muutunud n-ö täiendavaks karistuseks, mis ei ole kooskõlas õigusriigi põhimõtetega: see on sildistav ja võib ohustada tema turvalisust. Praeguseks on ta resotsialiseerunud.

5. Tartu Ringkonnakohtu 2. aprilli 2026 määrusega võeti määruskaebus **menetlusse** ja anti pooltele tähtaeg seisukohtade esitamiseks. Ringkonnakohus küsis prokuratuurilt kirjalikku arvamust KarRS § 28 ls 2 põhiseaduspärasuse kohta osas, mis puudutab seda, et isiku süüditunnistamise korral KarS § 404 järgi tuleb tema nimi jätta alati asendamata, sõltumata sellest, kui kaua aega tagasi pani ta toime selle kuriteo ja millistel asjaoludel ta seda tegi.

6. Prokuratuur leiab oma **vastuses**, et KarRS § 28 võib olla põhiseadusega vastuolus osas, milles see ei võimalda KarS § 404 järgi süüdi tunnistatud inimese nime initsiaalidega asendada. Kuigi sätte eesmärk on legitiimne, võib piirang tänapäevast infoleviku kiirust ja ulatust arvestades osutada ebaproportsionaalseks. Kohtul peaks olema võimalus juhtumipõhiselt otsustada, kas karistusandmete kustumise järel asendada isiku nimi kohtuotsuses initsiaalidega või mitte.

Ringkonnakohtu seisukoht

7. Ringkonnakohus leiab, et KarRS § 28 ls 2 on vastuolus Euroopa Liidu (EL) õiguse ja põhiseadusega (PS) osas, mille kohaselt tuleb avalikustatud kohtulahendis jätta isiku nimi asendamata, kui ta on tunnistatud süüdi KarS § 404 järgi. Seetõttu tuleb KarRS § 28 ls 2 tunnistada selles osas põhiseadusvastaseks ja jätta kohaldamata. Ringkonnakohus käsitleb kõigepealt KarRS § 28 ls 2 vastuolu EL õigusega (I), kontrollib selle kooskõla põhiseadusega (II) ning võtab viimaks kokku määruskaebemenetluse tulemuse (III).

I

8. KarRS § 24 lg 1 p 8 järgi kustutatakse karistusandmed registrist ja kantakse arhiivi, kui alla viieaastase vangistuse kandmisest on möödunud viis aastat. KarRS § 24 lg 6 ls 1 sätestab, et karistusandmete kustutamisel ja arhiivi kandmisel märgitakse karistusandmete juurde andmete arhiivi kandmise kuupäev. KarRS § 24 lg 6 ls 2 järgi säilitatakse kuriteo eest mõistetud karistuse andmeid arhiveerituna 50 aastat arhiivi kandmise kuupäevast arvates.

9. X-i karistusaja alguseks loeti 5. juuni 2009. Ta vabanes 19. jaanuaril 2010 tingimisi enne tähtaega vangistusest ning 18. jaanuaril 2011 lõppes tema katseaeg (Tartu Maakohtu määrus nr 1-08-5964/47). 18. jaanuaril 2014 möödus selle lõppemisest 3 aastat, mistõttu on tema karistusandmed praeguseks karistusregistrist kustutatud ja kantud arhiivi. X taotleb avalikustatud kohtuotsuses täisnime eemaldamist. KrMS § 408¹ lg-te 1 ja 2 järgi avalikustatakse jõustunud kohtuotsus selleks ette nähtud kohas arvutivõrgus koos süüdistatava nime ja isikukoodiga. KarRS § 28 ls 1 sätestab, et avalikustatud kohtulahendites asendatakse pärast karistusandmete registrist kustutamist isiku nimi initsiaalide või tähemärgiga. Sätte teine lause näeb ette erandi: süüdimõistetud nime ei asendata, kui ta on süüdi tunnistanud muu hulgas KarS §-s 404 sätestatud kuriteo toimepanemise eest.

10. EL liikmesriigid peavad tagama EL õiguse täieliku toime. Nii tuleb riigisisest õigust tõlgendada võimalikult suures ulatuses kooskõlas EL õigusega. Kooskõlalisel tõlgendamisel on siiski piirid ning see ei või viia riigisisese õiguse *contra legem* tõlgendamiseni. Kui riigisisene säte on vastuolus EL õiguse sättega, millel on vahetu õigusmõju, peab liikmesriigi kohus jätma riigisisese sätte kohaldamata, st EL õigusel on kollisiooni korral esimus riigisisese õiguse ees. (Vt Riigikohtu üldkogu otsus nr 5-19-29/38, p 41 koos viidetega.)

11. Isikuandmete töötlemist reguleerib Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016 määrus nr 2016/679 (isikuandmete kaitse üldmäärus, edaspidi IKÜM). Jõustunud kohtulahendis avalikustatud süüdimõistetud nimi ja isikukood on isikuandmed IKÜM art 4 p 1 mõistes ja nende avalikustamine on töötlemine art 4 p 2 järgi. Selliste andmete Riigi Teatajas avaldamine kuulub IKÜM art 2 lg-le 1 tuginedes määruse kohaldamisalasse ega jää IKÜM art 2 lg 2 kohaselt selle kohaldamisalast välja. IKÜM art 2 lg 2 p d järgi ei kohaldata määrust juhul, kui isikuandmeid töötlevad pädevad asutused süütegude tõkestamise, uurimise, avastamise või nende eest vastutusele võtmise ja kriminaalkaristuste täitmisele pööramise, sealhulgas avalikku julgeolekut ähvardavate ohtude eest kaitsmise ja nende ennetamise eesmärgil. Neil eesmärkidel isikuandmete töötlemist reguleerib Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016 direktiiv nr 2016/680, mis on Eestis üle võetud isikuandmete kaitse seadusega (vt ka Euroopa Kohtu otsus nr C-439/19, p-d 69–71).

12. Ringkonnakohus leiab, et jõustunud kohtuotsuse ja selles süüdimõistetud nime ning isikukoodi avalikustamine Riigi Teataja veebilehel pole hõlmatud IKÜM art 2 lg 2 p-s d loetletud toimingutega, sest see kõneleb süüditunnistamisele eelnenud tegevustest või pärast süüdimõistva otsuse tegemist karistuse täitmisele pööramisest. Kui asutused töötlevad isikuandmeid muudel kui direktiivis 2016/680 sätestatud eesmärkidel, tuleb kohaldada IKÜM art 10. Selle sätte eesmärk on tagada tugevam kaitse sellise töötlemise eest, mis nende andmete erilise tundlikkuse tõttu võib kujutada eriti rasket sekkumist eraelu puutumatusse ja isikuandmete kaitse põhiõigustesse, mis on tagatud EL põhiõiguste harta art-tega 7 ja 8. Kuna IKÜM art-s 10 nimetatud andmed puudutavad tegevust, millega kaasneb ühiskonna hukkamõist, võib selliste andmetega tutvumise võimaldamine stigmatiseerida asjaomast isikut ja kujutada endast seega tõsist sekkumist tema era- või tööellu. (Vt Euroopa Kohtu otsus nr C-439/19, p-d 74–75.)

13. IKÜM art-s 6 on sätestatud ammendav ja piiratud loetelu juhtumitest, millal saab isikuandmete töötlemist lugeda õiguspäraseks. Riigi Teatajas süüdimõistvate kohtuotsuste avalikustamine koos süüdimõistetud andmetega kuulub IKÜM art 6 lg 1 p e kohaldamisalasse, mille järgi on töötlemine õiguspärane, kui see on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks. Kuna need andmed kuuluvad ka IKÜM art 10 kohaldamisalasse, kehtivad nende töötlemise suhtes täiendavad piirangud. IKÜM art-st 10 („Süüteoasjades süüdimõistvate kohtuotsuste ja süütegudega seotud isikuandmete töötlemine”) nähtub, et andmeid võib töödelda ainult ametiasutuse järelevalve all, välja arvatud juhul, kui see on lubatud liidu või liikmesriigi õigusega, milles on sätestatud asjakohased kaitsemeetmed andmesubjektide õiguste ja vabaduste kaitseks. Kõnealuseid

isikuandmeid töötleb Riigi Teataja seaduse § 8 lg 1 kohaselt Justiits- ja Digiministeerium, kes on IKÜM art 4 p 7 järgi vastutav töötleja. Kuna aga pärast avalikustamist saab andmetega tutvuda igaüks, kel on võimalus neid säilitada või levitada, ei toimu töötlemine enam ministeeriumi järelevalve all. Seetõttu peavad riigisisised õigusnormid nägema ette asjakohased kaitsemeetmed andmesubjektide õiguste ja vabaduste kaitseks. (Vt Euroopa Kohtuotsus nr C-439/19, p-d 100–101.)

14. Seega on oluline kindlaks teha, kas süüdimõistvates kohtuotsustes sisalduvate isikuandmete niisugune üldsusele avaldamine on vajalik avalikes huvides oleva ülesande täitmiseks ning kas sellist avaldamist lubavates õigusnormides on ette nähtud asjakohased kaitsemeetmed andmesubjektide õiguste ja vabaduste kaitseks. Selleks tuleb kontrollida, kas eraelu puutumatust ja isikuandmete kaitset puudutavate põhiõiguste riive raskust arvestades on see põhjendatud ning eelkõige proportsionaalne taotletavate eesmärkide saavutamiseks. (Vt Euroopa Kohtu otsus nr C-740/22, p 53.)

15. IKÜM art 5 lg 1 p-dest c–e tuleneb, et isegi tõeste andmete töötlemine, mis alguses on õiguspärane, võib aja möödudes minna määrusega vastuollu. Seda näiteks juhul, kui andmed pole enam asjakohased või on ülemäärased, arvestades nende kogumise eesmärke ja sellest möödunud aega. Euroopa Kohus on leidnud, et lahendades taotlust eemaldada arvutivõrgust kriminaalasjas toimunud kohtumenetluse andmed, tuleb hinnata kõiki asjaolusid: süüteo laadi ja raskust, menetluse käiku ja tulemust, möödunud aega, andmesubjekti rolli avalikus elus ja tema käitumist minevikus, üldsuse huvi taotluse esitamise ajal, avaldatud andmete sisu ja vormi ning nende avaldamise tagajärgi andmesubjekti jaoks (Euroopa Kohtu otsus nr C-136/17, p-d 74 ja 77).

16. Eesti õiguses pole sätestatud IKÜM art-s 10 ette nähtud piisavaid kaitsemeetmeid süüdimõistvate õiguste ja vabaduste kaitseks. KarRS § 28 ls 2 ei näe ette võimalust kaaluda, kas KarS § 404 järgi süüdi tunnistatud inimese karistusandmete jätkuv avalikustamine on põhjendatud. See tähendab, et karistusandmete jätkuva avalikustamise otsustamisel ei saa võtta arvesse kuriteo asjaolusid, sellest möödunud aega, süüdimõistetu isikut ja käitumist ega kohtulahendi avalikustamise mõju. Seetõttu on ringkonnakohus seisukohal, et KarRS § 28 ls 2 pole selles osas kooskõlas IKÜM art 5 lg 1 p-dega c–e ega art-ga 10. Vastuolu tõttu EL õigusega tuleb KarRS § 28 ls 2 jätta asjassepuutuvas osas kohaldamata, ent kolleegium leiab, et kõnealune säte võib olla vastuolus ka põhiseadusega.

II

17. Põhiseaduslikkuse järelevalve on Eesti kohtute PS § 15 lõikest 2 ja §-st 152 tulenev kohustus. See kohustus saab Eesti Vabariigi põhiseaduse täiendamise seaduse § 2 järgi taanduda EL õigusest tulenevate kohustuste ees üksnes määral, milles see on vajalik EL õiguse elluviimise tagamiseks ja kollisiooni vältimiseks. Kui kohtul tekivad kahtlused nii EL õiguse kohaldamisalasse kuuluva EL õigusega seotud Eesti sätte põhiseaduspärasuses kui ka selle sätte kooskõlas EL õigusega, on tal üldjuhul võimalik hinnata, kumma vastavuse kontrolli ta kohtuasja lahendamiseks teeb. Seejuures ei ole välistatud, et kohus jätab kohtuasja lahendamisel kohaldamata Eesti sätte selle vastuolu tõttu vahetu õigusmõjuga EL õigusega, algatades ühtlasi põhiseaduslikkuse järelevalve kohaldamata jäänud Eesti sätte põhiseaduspärasuse kontrolliks. Vastuolu EL õigusega ei muuda sätet asjassepuutumatuks põhiseaduslikkuse järelevalve algatamisel. (Vt Riigikohtu üldkogu otsus nr 5-19-29/38, p-d 43, 47 ja 49.)

18. Kolleegium peab vajalikuks algatada põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse, sest see võib tagada tõhusama kaitse kui üksnes KarRS § 28 ls 2 kohaldamata jätmine. Tehes kindlaks sätte põhiseadusvastasuse, on Riigikohtul volitus tunnistada põhiseadusvastane õigustloov akt või selle sätte kehtetuks ja kõrvaldada õiguskorrast selle sätte toime täielikult. Seevastu Eesti õiguse

vastuolu korral EL õigusega puudub kohtul võimalus Eesti õigustloova akti või selle sätte kehtetuks tunnistamiseks ning säte tuleb jätta üksnes konkreetses vaidluses kohaldamata. (Vt Riigikohtu üldkogu otsus nr 5-19-29/38, p 45.)

19. KarRS § 28 ls 2 põhiseaduspärasuse kontrollimine ei kahjusta EL õiguse esimust, ühtsust ja tõhusust või muul viisil EL põhiõiguste harta või teiste EL õigusaktidega isikutele tagatud kaitse taset. Vaidlusalune säte ei ole selline, mille kehtestamise kohustus tuleneks EL õigusest. Kuna KarRS § 28 ls 2 võib olla vastuolus IKÜM art 5 lg 1 p-dega c–e ja art-ga 10, teenib selle kohaldamata jätmine ja põhiseaduslikkuse järelevalve menetluse algatamine ka EL õiguse esimuse ja tõhususe tagamise eesmärki.

20. Esimese või teise astme kohtu algatatud konkreetse normikontrolli menetluses võib Riigikohus tunnistada kehtetuks või põhiseadusega vastuolus olevaks sellise õigustloova akti või selle sätte, samuti õigustloova akti andmata jätmise, mis oli kohtuasja lahendamisel asjassepuutuv (põhiseaduslikkuse järelevalve kohtumenetluse seadus (PSJKS) § 9 lg 1 ja § 14 lg 2 ls 1). Asjassepuutuv on säte, mis on kohtuasja lahendamisel otsustava tähtsusega ehk mille põhiseadusele mittevastavuse ja kehtetuse korral peaks kohus otsustama asja teisiti kui põhiseadusele vastavuse korral (vt nt Riigikohtu üldkogu otsus nr 3-22-246/31, p 23).

21. Kuna X tunnistati süüdi KarS § 404 järgi, ei saa KarRS § 28 ls 2 järgi tema taotlust rahuldada ega avalikustatud lahendis tema isikuandmeid asendada. Kui KarRS § 28 ls 2 ei näeks ette, et KarS § 404 järgi süüdi tunnistatud isiku andmeid avalikustatud kohtulahendis ei asendata, tuleks X-i taotlus rahuldada või vähemalt võiks kohtul olla võimalus kaaluda, kas seda teha. Seetõttu on KarRS § 28 ls 2 asjassepuutuv osas, mille järgi tuleb avalikustatud kohtulahendis jätta isiku nimi asendamata, kui ta on tunnistatud süüdi KarS § 404 järgi.

22. Kolleegium on seisukohal, et KarRS § 28 ls 2 riivab asjassepuutuvas osas PS §-s 14 sätestatud riigi kohustust tagada isikute õigused ja vabadused. Õiguste ja vabaduste tagamine ei tähenda üksnes seda, et riik hoidub põhiõigustesse sekkumast. PS § 14 sisaldab nii seadusandja objektiivset kohustust kehtestada normid kui ka isiku subjektiivset õigust nõuda selliste normide kehtestamist, mis piisava tõenäosusega ja piisaval määral tagaks põhiõiguste teostamise ning kaitse (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsus nr 5-25-1/15, p 42). KarRS § 28 ls 2 riivab ka PS § 26 ls-s 1 sätestatud igapäheõigust perekonna- ja eraelu puutumatusel. PS §-st 26 koostoimes PS §-s 14 tagatud üldise põhiõigusega menetlusele ja korraldusele tuleneb õigus sellele, et riik kehtestaks piisava õigusliku regulatsiooni, mis võimaldaks tagada perekonna- ja eraelu puutumatus (Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi määrus nr 5-17-42/9, p 36).

23. Lisaks sellele sätestab PS § 15 lg 1 ls 1 õiguse pöörduda õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse. PS § 15 lg 1 ls 1 riive esineb ka olukorras, kus on võimalus kohtusse pöörduda, kuid see jääb igal juhul tagajärjetuks (vt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi otsus nr 5-25-1/15, p 54). KarRS § 28 ls 2 välistab igal juhul KarS § 404 järgi süüdi tunnistatud isiku karistusandmete avalikustamise lõpetamise, mistõttu pole kohtul võimalik teisiti otsustada ja seesugune taotlus jääb alati rahuldamata. Kolleegiumi hinnangul on menetletavas asjas põhjust kõneleda ka näiteks õiguse valida tegevusala, elukutset ja töökohta (PS § 29 lg 1 ls 1) ning omandipõhiõiguse (PS § 32 lg 1 ls 1) riivetest. Avalikustatud teave karistusandmete kohta võib inimest stigmatiseerida ning seetõttu võidakse keelduda tema töölevõtmisest, talle pangalaenu andmisest või korteri üürimisest (vt nt Tartu Maakohtu määrus nr 1-18-3836/127, p-d 29–30).

24. X-i õigusi, eeskätt põhiõigust eraelu puutumatus tagavale menetlusele ja korrale riivab olukord, kus kohtul puudub avalikustamise piiramise taotlust saades võimalus kaaluda, kas tema karistusandmete jätkuv üldsusele avaldamine pärast karistusregistrist kustutamist on vajalik ja

proportsionaalne. Põhiõiguse riivamine on põhiseadusega kooskõlas üksnes juhul, kui riivet õigustab muu põhiõiguse või põhiseadusliku väärtuse kaitsmise vajadus ning riive on oma eesmärgi saavutamiseks proportsionaalne (vt nt Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi määrus nr 5-17-10/10, p 57).

25. KarRS § 28 lisati karistusregistri seadusesse isikuandmete kaitse seaduse jõustumisega 2008. aastal. Eelnõu 1026 SE seletuskirjast nähtub, et avaliku huvi ja kuritegude ennetamise tõttu sätestati KarRS § 28 ls-s 2 kuriteod, mille puhul karistusandmete avalikustamist ei lõpetata. Loetellu lisati eriti ohtlikud kuriteod, arvestades avalikustamise preventiivset toimet ja rikkumise raskust. Seejuures peeti silmas juhtumit, mil korduvalt seksuaalkuritegude eest vanglakaristust kandnud süüdimõistetud asus juhtima noortekeskust. Järelikult sooviti sättega ennetada eriti ohtlikke kuritegusid ja nende kordumist ning teavitada üldsust selliseid tegusid toime pannud inimeste ohtlikkusest. Seda saab pidada legitiimseks eesmärgiks.

26. PS § 11 järgi peab põhiõiguste riive olema taotletava eesmärgi suhtes sobiv, vajalik ja mõõdukas. Kahtlemata aitab eriti ohtlike kuritegude ennetamisele ja neist üldsuse teavitamisele kaasa see, kui neis kuritegudes süüditunnistatute nime ja isikukoodi ei eemaldata karistusandmete kustudes Riigi Teataja veebilehelt. Seega on riive taotletavate eesmärkide saavutamiseks sobiv. Samuti on riive vajalik, sest mõnel muul, kuid vähemintensiivsel viisil samasugust tulemust ei saavutataks.

27. Sellele vaatamata leiab kolleegium, et riive ei paista mõõdukas. KarRS § 28 ls-s 2 loetletud kuriteod on erineva raskusastmega. KarS § 404 näol on tegemist spetsiifilise teokirjeldusega ohudelikuga, mis ei eelda reaalse tagajärje põhjustamist. Pelk karistus, mis on mõistetud kõnesoleva sätte järgi, ei viita isikust lähtuvale retsidiivsusele: see ei erista juhuslikku laadi süütamist päromaani süsteemsest tegevusest.

28. Euroopa Inimõiguste Kohus (EIK) on leidnud, et Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (EIÕK) art-s 8 sätestatud õigus eraelule hõlmab muu hulgas inimese nime ja tema mainet ning kaitseb õigust elada privaatselt. Art-le 8 ei saa aga tugineda mainekaotuse puhul, mis on inimese enda tegude, näiteks kuriteo toimepanemise tagajärg. See tähendab, et kriminaalkaristus iseenesest ei kujuta endast sekkumist eraellu. (EIK 04.07.2023, *Hurbain v. Belgia*, p-d 188–189). Samas on kohus märkinud, et pärast teatud aja möödumist, eriti kui süüdimõistetud karistusaeg hakkab lõppema või ta on vabastatud, tekib tal õigustatud huvi mitte seista vastamisi oma tegudega, et soodustada taasühiskonnastamist. Seejuures on otsustava tähtsusega süüditunnistamise, vabastamise ja andmete avaldamise vahele jääv aeg. (Vt EIK 7. detsembri 2006 lahend *Österreichischer Rundfunk v. Austria*, p-d 68–69 ja 26. aprilli 2022 lahend *Mediengruppe Österreich GmbH v. Austria*, p-d 68–70.)

29. EIK on osutanud sellelegi, et üldsusel on huvi saada teavet päevakohase sündmuse kohta ning olemas peab olema võimalus otsida andmeid möödunud sündmuste kohta. Selle huvi ulatus, mis üldsusel võib olla kriminaalmenetluste vastu, on varieeruv ja võib aja jooksul olenevalt kohtuasja asjaoludest muutuda (EIK 28. juuni 2018 lahend *M. L. ja W. W. v. Saksamaa*, p-d 89 ja 100–102). Elanikkonna kaitsmiseks võivad ametiasutused luua andmebaase õigusrikkumiste avastamise ja ennetamise hõlbustamiseks. Selliseid süsteeme ei tohi aga kuritarvitada, püüdes talletada võimalikult palju teavet või pikendada andmete säilitamise tähtaega. Kui selliste andmebaaside puhul ei järgita proportsionaalsuse põhimõtet, kaaluvad tõsised riived põhiõigustele üles andmebaaside võimalikud eelised. Riikidel lasub konventsiooni alusel kohustus tagada oma jurisdiktsiooni all olevate isikute õigused ja vabadused. DNA-andmete kogumine ja pikaajaline säilitamine rikub EIÕK art 8, kui kehtiv õigus ei näe ette eristamist sõltuvalt toimepandud süüteost ega selle raskusest ning süüdimõistetutel puudub võimalus esitada taotlus andmete kustutamiseks (EIK 22. juuni 2017 lahend, *Aycaguer v. Prantsusmaa*, p-d 34 ja 43–46.) Andmete kustutamise

kohtulik menetlus peaks võimaldama sõltumatut kontrolli nende säilitamise põhjendatuse üle selgelt määratletud kriteeriumite alusel (EIK 17. detsembri 2009 lahend *Gardel v. Prantsusmaa*, p 69).

30. X tunnistati süüdi KarS § 404 järgi, sest ta süütas teisele inimesele kuuluvas korteris diivani, mille tulemusena levis põlemisel tekkinud suits ja ving naaberkorterisse. Ehkki X ohustas oma käitumisega teiste inimeste elu ja tervist, jäi niisugune oht realiseerumata: naabrid tundsid suitsulõhna ja reageerisid sellele. Sellistel asjaoludel ei saa kõneleda iseäranis ohtlikust kuriteost, mille vastu oleks üldsusel – veel aastaidki hiljem – suur huvi ja mis peaks seetõttu olema praegusel hetkel tingimata jätkuvalt avalikustatud. Eelöeldut ei väära ka tõsiasi, et X-i on hiljem korduvalt kriminaalkorras karistatud, sest käsilolevas menetluses tuleb hinnata konkreetse menetluse aluseks oleva kuriteoga seotud asjaolusid. Tähelepanu väärrib seegi, et X-i karistati süütamise eest keskmisest oluliselt väiksema karistusega: KarS § 404 nägi teo toimepanemise ajal ette rahalise karistuse või kuni viieaastase vangistuse – X-ile mõisteti pooleteistaastane vangistus. Seegi viitab mõnevõrra tema pigem vähesele ohtlikkusele süütamise osas. Puuduvad andmed, et X-i oleks hiljem süütamise eest karistatud.

31. PS § 14 ja § 26 ls 1 riivet saab pidada intensiivseks, sest vaatamata X-i taotlusele kohtulahendis tema isikuandmete avalikustamise lõpetamiseks, tuleb kohtul sellest KarRS § 28 ls 2 sõnastuse tõttu keelduda. Kohus ei saanud X-i taotlust lahendades avalikustamise lõpetamise kasuks ja kahjuks kõnelevaid argumente kaaluda, näiteks võtta ühelt poolt arvesse avalikustamise võimalikke kahjulikke tagajärgi X-i mainele, era- ja perekonnavalule ning töövõimalustele ning teisalt üldsuse huvi saada teada tema toime pandud kuriteost. Seetõttu ei saa taotletava eesmärgi suhtes pidada mõõdukaks piirangut, mis välistab alati KarS § 404 järgi süüdi tunnistatud inimese avalikustatud andmete asendamise. Kolleegium on seisukohal, et KarRS § 28 ls 2 on selles osas ebalproportsionaalne ja vastuolus vähemalt PS §-ga 14, § 15 lg 1 ls-ga 1, § 26 ls-ga 1, § 29 lg 1 ls-ga 1 ja § 32 lg 1 ls-ga 1.

32. Toodud kaalutlustel jätab ringkonnakohus KarRS § 28 ls 2 põhiseadusvastases osas kohaldamata. Võttes arvesse X-i kuriteo asjaolusid, talle mõistetud karistust ning kuriteost ja süüditunnistamisest möödunud aega, samuti asjaolu, et karistus on registrist juba pikemat aega kustutatud, tuleb X-i isikuandmed avalikustatud kohtulahendis asendada tähemärkidega.

III

33. Eelneva põhjal ning juhindudes PSJKS § 9 lg-st 1, KrMS § 390 lg-st 1 ja § 337 lg 1 p-st 4, tunnistab Tartu Ringkonnakohus KarRS § 28 ls 2 põhiseadusega vastuolus olevaks osas, mille kohaselt tuleb avalikustatud kohtulahendis jätta isiku nimi alati asendamata, kui ta on tunnistatud süüdi KarS § 404 järgi. Kolleegium jätab sätte kohaldamata, tühistab Tartu Maakohtu 20. märtsi 2026 määruse ja asendab arvutivõrgus avalikustatud Tartu Maakohtu 5. juuni 2009 otsuses X-i nime ja isikukoodi tähemärkidega. Kohtumäärus tuleb saata Riigikohtule. Kolleegium rahuldab määruskaebuse.

(allkirjastatud digitaalselt)